

КОЛОМІЄЦЬ ЮЛІЯ ЮРІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права,
кандидат юридичних наук, доцент

ВПЛИВ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ІДЕЙ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВЦЯ НА ЗМІСТ ТА ФОРМУ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Аналіз останніх змін та доповнень до КК України свідчить про те, що український законодавець налаштований дуже серйозно щодо реформування кримінально-правових норм під впливом політики євроінтеграції. На початку цього року Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами», який набув чинності 11 січня 2019 року, КК України було доповнено статтями: 126-1 (Домашнє насильство), 151-2 (Примусування до шлюбу), 390-1 (Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників). У новій редакції були викладені статті: 134 (Незаконне проведення абортів або стерилізації), 152 (Зґвалтування), 153 (Сексуальне насильство).

Прийнятий закон впровадив в кримінальне законодавство України неконкретні, оціночні поняття, які не узгоджуються із загальною термінологією національного кримінального права. Без урахування напрацювань юридичної доктрини, без аналізу емпіричного матеріалу, без розрахунку на те, як нові закони будуть сприйматися українцями, законодавець переніс до КК України положення наступних Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами.

Револьюційні ідеї українського законодавця негативно відображаються на праворозумінні та правозастосуванні кримінального закону. Новаторські ідеї, які можуть призвести до неоднозначної інтерпретації кримінально-правових норм і, як наслідок, до помилок під час кваліфікації злочинів, відобразилися, навіть, на одному з найбільш стабільних розділів Особливої частини КК України – IV «Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи», практичне застосування положень якого традиційно вирізнялося однозначністю та послідовністю [1]. Існує думка, що «неприйняття змін до чинного законодавства, викликаних необхідністю ратифікації Стамбульської конвенції, нагадує супротив позитивним змінам та спроби зупинити інтеграцію до Європейської спільноти» [2, с. 27]. Щоправда, автор цієї думки наводить свої міркування з приводу необхідності доопрацювання внесених змін.

Історія існування людства свідчить про те, що позитивні зміни не завжди мають бути революційними. Нове не може формуватися із нічого, воно ґрунтується на історично сформованому світогляді, досягненнях науки та мистецтва. Можливо уявлення про те, що неприйнят-

тя змін до чинного законодавства, викликаних необхідністю ратифікації міжнародних конвенцій, нагадує спроби зупинити інтеграцію до Європейської спільноти, є міфом. Наприклад, М. І. Хавронюк під час дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, здійснюючи порівняльний аналіз кримінального законодавства України та інших держав континентальної Європи, дійшов висновку, що з метою удосконалення структури КК України у контексті його гармонізації з міжнародним, загальноєвропейським та національним кримінальним законодавством інших держав Європи, в Особливій частині КК України доцільно виокремити і визначити злочини: проти сім'ї та дітей; проти майбутнього (ненародженого) життя; пов'язані з генетичними маніпуляціями; пов'язані з порнографією і проституцією; проти недоторканності приватного життя особи; проти громадської довіри; проти культурної спадщини; проти інтересів служби у комерційних й інших організаціях; що посягають на відносини з іншими державами; проти порядку забезпечення призову і мобілізації та проти альтернативної служби; терористичного характеру [3, с. 28].

На момент прийняття КК України 2001 р. за усі перераховані злочини була передбачена відповідальність, наприклад: за злочини проти сім'ї та дітей відповідальність встановлювалась ст. ст. 137, 148, 150, 155, 156, 164–169, 304, 323, 324; за злочини проти майбутнього (ненародженого) життя – ст. 134; за злочини, пов'язані з генетичними маніпуляціями – ст. 142; за злочини, пов'язані з порнографією і проституцією – ст. ст. 301–303; за злочини проти недоторканності приватного життя особи – ст. 182; за злочини проти громадської довіри – ст. ст. 157–161, 170; за злочини проти культурної спадщини – ст. ст. 172, 178, 298; за злочини проти інтересів служби у комерційних й інших організаціях – ст. ст. 364–369; за злочини, що посягають на відносини з іншими державами – ст. ст. 436–447; за злочини проти порядку забезпечення призову і мобілізації та проти альтернативної служби – ст. ст. 335–337; за злочини терористичного характеру – ст. 258 (незважаючи на те, що в КК України була передбачена відповідальність лише за вчинення терористичного акту, за діяння, які зараз відносяться до злочинів терористичного характеру теж можна було притягнути до кримінальної відповідальності, адже кримінальному праву України відомі такі поняття як співучасть та незакінчений злочин).

Якщо названі М. І. Хавронюком злочини виокремити в самостійні розділи, то виникне питання, що слід вважати об'єктом кримінально-правової охорони та об'єктом злочину. Якщо наважитись до більш кардинальних змін, скористатися досвідом юристів англосаксонської правової сім'ї і відмовитись від поняття складу злочину, а значить і від об'єкта злочину, то з одного боку науковцям доведеться розробити новий критерій для систематизації Особливої частини КК України, з іншого боку доведеться переглянути основні інститути кримінального права (наприклад, інститут кримінальної відповідальності, підставою якого є склад злочину, а також процес кваліфікації суспільно небезпечних діянь). Внесення змін без дотримання принципів формальної

визначеності та системності руйнує кримінальне право. Виявилося, що за для вдосконалення процесу законодавчої техніки попереднє покоління юристів зробило набагато більше, ніж сучасне покоління. Незважаючи на окремі недоліки радянської правової системи, а також помилки, які довелося згодом виправляти, нормативність, формальна визначеність, системність вважалися обов'язковими ознаками права.

Наука не може бути категоричною, вона має бути об'єктивною та обґрунтованою, тому постановка питання про те, що метою наукових досліджень є проведення реформування кримінального закону для позбавлення аспектів радянського надбання як механізму євроінтеграційних процесів, що відбуваються в Україні, може призвести до утопічних висновків. Вважається, що дерадянізація – процес оновлення, звільнення. Ідеологія і політичний курс держави на остаточне звільнення від залишків практики життєдіяльності СРСР із політичної, ідеологічної, культурної та інших сфер життя пострадянських держав; процес позбавлення від проявів «*homo sovieticus*» («людини радянської») [4, с. 99].

Термінологічний зворот «*homo sovieticus*» до радянських громадян застосував американський вчений-психолог Фріда Полат, який побував у СРСР в розпал «перебудови». Громадянам Радянського Союзу він надав наступну характеристику: «Ваші люди панічно бояться приймати самостійні рішення, навіть думати бояться. Не люблять альтернатив. Всіх переслідує страх вибору. Але де немає вибору, там немає творчості, немає свободи – головних цінностей у житті. На обличчях покірність долі. Не хочуть чимось ризикувати, тому взагалі не вживають ніяких активних кроків. Мені здається, що у вас сидить, за вас думає і діє не вільна, розсудлива, поважаючи себе людина, а «гомо советікус» [5, с. 226].

Висновки Фріда Полата про радянських громадян є поверхневими. Творчість і свобода відносні поняття. Вченому не вдалося вловити менталітет радянських громадян. При всьому тому, що в радянському суспільстві цінувалися бездумне виконавство, різні прояви «старанності не по розуму», ревне виконання команд зверху, такі цінності, як совість, честь, борг, порядність, почуття солідарності, мали визначальний вплив на поведінку людей. Наукові праці, твори літератури і мистецтва, створені в період Радянського Союзу, в порівнянні з сучасними роботами відрізняються більшим професіоналізмом, глибиною і смисловим змістом.

Ціннісно-сміслові ядро сучасного суспільства розпалося, залишила лише психологія «культіків» та «гвинтиків», яка продовжує стримувати розвиток суспільства, змушує відмовлятися від досвіду попередніх поколінь, напрацювань вітчизняної науки, власної культури та традицій. Прикро те, що розвиток сучасної науки відбувається без усвідомлення змісту ідей, що впроваджуються. Навіть до впровадження ідей євроінтеграції склалося формальне ставлення. Механізм євроінтеграційних процесів відбувається без усвідомлення того, що ми впроваджуємо, з якою метою і до яких наслідків це призведе.

Список використаної літератури:

1. Маркін В. Секс за Кримінальним кодексом: нова редакція. *Юридична газета*. 20 лютого 2018. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/kriminalne-pravo-ta-proces/seks-za-kriminalnim-kodeksom-nova-redakciya.html>.
2. Васильєв А. А. Насильство в сім'ї: від фонового явища до злочину. *Фонови для злочинності явища: запобігання та протидія*: зб. тез доп. Всеукр. наук.практ. конф. (27 квіт. 2018 р., м. Харків) / МВС України, Харків. нац. унт внутр. справ; Кримінол. асоц. України, Харків: ХНУВС, 2018. С. 26–28.
3. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації: автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. Київ, 2007. 36 с.
4. Гулай В. Десовєтизація. Новітня політична лексика (неологізми, оказіоналізми та інші новотвори) / І.Я. Вдовичин, О.М. Сорба, Л.Я. Угрин та ін.; за заг. ред. Н.М. Хоми. Львів : Новий світ – 2000, 2015. 492 с.
5. Теория государства и права: курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. 2-е изд., перераб. и доп. Москва: Юрист, 2000. 776 с.

Ключові слова: реформування кримінального законодавства, ідеологія, євроінтеграція, наслідки євроінтеграції, наука кримінального права.

Ключевые слова: реформирование уголовного законодательства, идеология, евроинтеграция, последствия евроинтеграции, наука уголовного права.

Key words: criminal law reform, ideology, European integration, the consequences of European integration, the science of criminal law.

КОТКОВСЬКИЙ ВОЛОДИМИР СТАНІСЛАВОВИЧ

Криворізький факультет
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри соціально-політичних та економічних дисциплін,
кандидат економічних наук, доцент

ШУСТРОВА КСЕНІЯ ВОЛОДИМИРІВНА

Криворізький факультет
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри соціально-політичних та економічних дисциплін,
кандидат юридичних наук

ШАХРАЙСТВО З ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ: СУТІСНИЙ ТА ПРОБЛЕМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

В сучасних умовах господарювання, з огляду на зміни у фінансово-кредитній сфері, зумовлені кризовими явищами, правоохоронні органи мають протидіяти шахрайству, що має тенденції до зростання. Більшість фінансових компаній коли-небудь стикалися з фактами шахрайс-